Tečaj XVII. **NOVICE** List 36.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 7. septembra 1859.

Gospodarske skušnje.

(Kdor češnjeve košice sadi), naj nikar ne pomeša košic sladkih češinj s kislatimi (višnjami), ampak naj jih sadi posebej, zakaj na kisli divjak se sme le kisla češnja cepiti, na sladkega sladka, sicer si napraviš mešanco, da sad ne bo nobenega pravega okusa imel.

(Da breskve z drevesa ne padajo), jim je treba spodej na deblu pušati, to je, skorjo nekoliko preklati. To storí, da deblo ni presočno, in ker le zavolj preobilega soka (muzge) gnjijo breskve in odpadajo, bo vsega tega konec, ako se drevesu puša.

(Kdaj se sme nov oves konjem zobati dati?) Dokler nov (frišen) oves ni do dobrega suh, je škodljiv. Če pa deneš oves v peč po peki kruha in ga dobro posušiš, se ti ni treba bati, da bi škodoval.

Obertnijska skušnja.

(Kako napraviti boljo opeko ali bolji cegel?) Po mnogih skušnjah se je zvedilo, da je opeka ali cegel dosti bolja, ako se ilovci primeša pepéla premogovega ali pepéla kamnitega oglja. Tako sožgan cegel je neizrečeno terd, skor kakor steklo (glaž) in terden, da zid iz takega cegla terpí skor večno. — Naj bi naši ceglarji ne zanemarili te nove znajdbe! Vse bo vrelo v tako cegelnico, kjer se dobiva tak cegel. „Slov. Novin.“

Od solí za našo živino.

(Konec.)

Kako koristno je živini solí dajati, naj sledeče verstice pričujejo:

Fartier pravi: „Že pet let sèm dajem svojim konjem več solí. V teh petih letih nisem izmed 100 kónj, ktere rabim za kmetijo in druge težke dela, ne enega po bolezni zgubil. Notranjih bolezin so imeli malo, pa te, ktere so imeli, niso bile nevarne; dostikrat so mi mogli ti konji čez navado težko delati“.

Nek sloveč kmetovavec je z veliko skerbnostjo skušnje delal in našel, da je s 3 funti solí, ktero je dajal v 28 dneh 5 jagnetom med kermo, 29 funtov mesa priredil.

Kako dobro tekne sol zdravju živine, nam pričuje nek nemšk kmetovavec, z imenom Ueberacken. Skusiti je hotel sol pri svoji drobnici, ktera je hodila na globoko in mokro pašo. Odločil je 10 ovac iz čede, kterim ni dajal nič solí, vse druge pa so dobivale po navadi solí. To skušnjo je delal 3 leta. Pervo leto je poginilo petero teh 10 ovac, ktere niso solí dobivale; izmed unih 450 pa, kterim je dajal solí, je poginilo samo čvetero. Drugo leto je poginilo sopet sedmero izmed 10 ovac, ki so bile za poskušnjo odločene, izmed 364 ostalih pa samo petero. Pozneje je za drisko pocepalo še troje ovac, ki so ostale. Tretje leto je bilo zlo deževno; izmed 16 odločenih ovac so poginile vse za pljučnico in čermom.

Vprašanje je še: kako naj se daje sol, da največ tekne. Iz že rečenega se dá posneti, da je najbolje, sol s klajo mešati, ker sol tako še enkrat toliko zaleže. Če ravno živina pri tem ne vživa čiste solí, ker je med klajo skrita, sol vendar ne zgine in tekne dobro klaji kakor živini. Klaja je po nji bolj zdatna in živinski želodec jo ložeje prebavlja, in malokdaj ostane kaj klaje ali se je pa potrati kaj.

Z največjim pridom se pomeša sol s klajo, če se popred v vodi razpusti in s to vodo klaja poškropí; tako se je klaja najbolj navzame, zlasti če se ji dovelj časa za to pustí.

Nekteri dajejo še le vsacih 8 ali 14 dni enkrat živini solí, da jo liže, med otrobmi, brinovimi jagodami, elcijanom, kostanjem itd.

Nam se ta navada ne zdí tako dobra, kakor če se več solí, ki se naenkrat dá, v manjše dele razdelí in potem vsaki dan živini daje. Če dobiva živina na enkrat preveč solí, ji to dostikrat škodje; dostikrat jo driska napade in prepričali smo se že celó, da živina ni vse solí polizala, ki se ji je v jasli dala.

Sol purgira živino, če se je dá in sicer konju 16 do 20, govedu 16 do 32, ovci 4 do 5, prešiču 4 do 5, psu 2 do 3 lote.

Sol utegne pa tudi strupena biti, če se je celó preveč dá; da je živini po soli zavdano, se spozna iz mraza po celem životu in iz kerčev, po kterih kmali zadnje noge oterpnejo; čez 16 do 24 ur potem pogine živina.

Sol je živini strup in sicer konju, če je 2 do 3, govedu, če je 3 do 5 funtov, ovcam, če je 12 do 16 lotov, prešičem, če je 8 do 12 lotov povžijejo.

Mi smo dali enkrat tako imenovane kamne solí velike kose v jasli za lizati in ni dolgo terpelo, da ste bile mleko in scavnica rudečkaste.

V nekterih krajih potresajo nektere klaje koj po košnji s soljo in hranijo tako klajo v svislih ali pa v jamah, na pr. senó, deteljo, zelje, repo. Sol na to vižo dajana tekne zdravju prav dobro, ker vso klajo prevzame.

Tudi vodo solé živini. V vodi razpušena sol tekne celemu životu in s soljo se popravi slaba voda.

Če dajemo živini solí iz roke lizati, je prav pohlevna in krotka. Še celó hudobne živinčeta se dajo tako ukrotiti.

Dajaj pa sol živini, kakor kolj hočeš, mere se moraš vedno natanko deržati. Nikolj se ne sme živini pripustiti, da jo liže, kolikor se nji poljubi, ker bi se je lahko preveč nalizala.

Po lastni skušnji moremo priporočati, menj solí vsaki dan v vodi raztopiti in s to vodo klajo politi.

Še več bi radi o koristnosti solí za živino govorili, pa govorí naj dohtar M. Desaive, kteri je dobil za bukve, ki jih je spisal o soli, premijo. To-le on pravi:

„Domači živini, ktera rastljinstvo jé, sol ni samo koristna, ampak tudi potrebna; sol je del njenega života in oživlja ji ga. Njeno življenje je, tako reči, nepopolno, če ne dobiva solí med klajo, kolikor je potrebuje“.

„Mislimo si živino pred rojstvom. Že v maternem životu daje sol mladiču rast in živež; sol daje materi več in bolj zdatnega mleka; sol pripomore, da mladič beržeje raste in torej menj stroškov in truda prizadene. Ako je živina

delavna, dobiva iz osoljene klaje več njenemu životu tečnega živeža; sol ji daje čversto zdravje. Ako tedaj vidiš, da bi živina, ktera ti dela, rada več jedla, daj ji toliko klaje več, kolikor se ji prileže. Če več požre, bo tudi več delala. Ravno taka je s pitano živino. Vol se ti bo beržeje zredil, ovca bo imela lepšo volno in bolj okusno meso. Zlasti pa ne smemo poglavitnega vira rodovitnosti zemlje, gnoja iz nemar pustiti".

„Po soljeni klaji daje živina močneji gnoj, tako da se na vseh kmetijskih pridelkih koristnost solí spozná, ki je bila za živinsko klajo porabljena".

„Soljena klaja daje meso, ktero je bolj okusno, tečno in ložeje prebavljivo, kakor vsako drugo meso živine, ki ne dobiva solí".

„Tudi na mleku, srovem maslu, usnji in na vsem, kar od živine dobivamo, se pozná koristnost solí".

„Obišite kmetijo, kjer skerbí gospodar s soljo za zdravje in moč svoje živine. Vse razodeva dovoljnost in premožnost; cveteče setve mu pokrivajo polje, ktero bi mu bilo pusto ostalo, če bi ne bil s soljo skerbel za téčen gnoj. Ni je ubožnosti v deželi, ktera se je na tako stopnjo kmetijske premožnosti vzdignila. Slednji ima zaslužek, slednji živež. Kjer je kmetijstvo na taki stopnji, je vse v lepem redu, vse je dovoljno, vse se ima dobro".

„Naj si te resnice vsak kmetovavec dobro zapomni. Kdor svoji živini sol umno in pametno med klajo daje, bo svoje kmetijske pridelke zlo zlo pomnožil".

Tako piše Desaive. Še zoper nekaj se moramo upréti, kar bi nam kdo očitati utegnil, rekoč: Ako bi vsi kmetovavci in gospodarji, kteri se z rejo živine pečajo, za svojo živino toliko solí porabili, kolikor se dobička iz tega obeta, bi solí skoraj zmanjkalo. To bi bila pa toliko večja nesreča, kolikor so ljudje in živina solí navajeni.

Mi odgovorimo na to: Solí skriva zemlja toliko v svojem krilu in v morju je je toliko, da se ni bati, da bo kdaj pošla. Dalje prašamo: Ali mar zgine sol, ki jo ljudje in živina povžijejo in ali se mar preverže v druge stvarí, iz kterih se ne dá več dobiti? Kemija nas prepričuje, da obstojí sol iz klora in natrija; to je iz snutkov, ki sta kot enojna snutka stanovitna. Nobena stvar ji ne razkroji in nobena moč ji ne more v kaj druzega premeniti. Ako se pa sol v to, iz česar je sostavljena, namreč v klor in natrij razkroji, je tudi mogoče, jo iz teh snutkov sopet sostavljati. To more človeška umetnost.

Sol ne zgine nikakor iz živalskega trupla; res je sicer, da ne ostane v njem, temuč iz njega pride po gnoju na naše polje. Zlasti veliko solí je v scavnici, zavoljo tega pa liže in serka toliko živinčet rado scavnico, posebno človeško. Kar pa solí še živinskemu truplu ostane, pride nazadnje vendar tudi na polje, bodi si v merhovini, ali kervi ali v kosteh itd.

Tako dobiva naše polje več in več solí in iz zemlje zahaja v rastljine, ktere dajajo živini klajo.

Kdo je porajtal doslej na scavnico, v kteri je največ solí? Zametovali smo jo ali iz nemarnosti ali pa iz nevednosti. Naberajmo jo le pridno in vozimo jo na njive in senožeti. Tako bomo tudi živini v klaji sol iz polja vozili; tako se bo sol vedno sopet vračala, od kodar je šla. V naturi se ne zgubi nič drugač, kakor le po človeski nevednosti in nemarnosti.

Kmetijske novíce.

* Da bi pokončali červe, gosence in ves drug merčes, ki se drevesom rad vgnjezdi pod skorjo, so v Parizu na tako imenovanem „elizejskem polji" in po vseh drugih drevoredih olupili debla vsem drevesom, in pri tem so nekaj čisto novega zvedili, namreč da tako olupljene drevesa niso hirale, ampak so še čverstejše rastle; bresti, na priliko, ki so pred olupljenjem le za 2 ali 3 milimetre leto in dan debelejši zrastli, so olupljeni se udebelili za 4 do 5 milimetrov. Dreves, ki imajo tanko kožico, ni v ta namen treba popolnoma olupiti; dosti je, da se jim podolgoma le na več mestih skorja prereže. Sklenili so zdaj v Parizu po vseh mestnih vertih in drevoredih olupiti take drevesa, ktere hirajo in ne rastejo veselo. Dobro je pa vendar, ako se tako olupljene drevesa namažejo s kakošnim mazilom iz ilovice in kravjim blatom.

* Najpridniši bčelarji so v Moldavi. Marsikak grajšak ima po 6 do 10,000 panjev.

* V Vlahii se sicer že od nekdaj pečajo s svilarstvom (žido), pa nikoli niso toliko iz žide skupili kot letos. Lahi, zvedši, da so v Vlahii svilodi (červiči) še popolnoma zdravi, so vreli tjè in oko (2 funta) kokonov plačevali po cekinu.

* Pisanega sadja so pripeljali unidan iz ptujih krajev na Dunaj. Vse je občudovalo jabelka, hruške, breskve i. t. d. s pisanimi figurami, besedami itd. in branjevke so drago prodajale tako „malano sadje". To pa ni nobena copernija. Izreži iz papirja prav drobno figuro ali čerko, pa jo pritisni na kakošno posebno lepo jabelko, hruško itd. Ko boš čez nekoliko dni s sadú vzel narezljani papir, boš lepo belo vidil vtisek papirja na sadu.

* Kmetje nemške vasi M. so pred svojimi travniki postavili kol in na kol pribili tablico s sledečim čudnim napisom: „Kdor čez ta travnik gré, plača pri ti priči 8 grošev; kdor pa nima dnarja, ga bomo za 8 grošev namlatili po herbtu".

Zdravilska skušnja.

(Zdravilo zoper golte ali vnetico gèrla — häutige Bräune, Angina). Ni je pri otrocih skor nevarniše bolezni kakor je ta. Marsiktera mati, zlasti na deželi, kjer ni berž zdravnika dobiti, je mogla že milo viditi, kako ji je ta nagla bolezen ljubega otročiča zadavila, ker ni vedila nobene prave pomoči. Francozki zdravnik dohtar Billard v Corbigny-u je razglasil nedavnej materam dober pomoček v taki sili. Berž ko mati zapazi, da otroku od znotraj vrat zateka in se sliši tisti hripav kašelj, ki je lasten ti bolezni, naj vzame kozarec (glaž) vode in naj pomeša v to vodo beljak enega jajca; — te beljakove vode naj se otroku noč in dan vsako uro daje polna žlica piti. Zraven tega zdravila naj se otroku za navadno pijačo daje mlačne cukrene vode, ki se napravi, da se v poliču mlačne vode raztopi nekoliko cukra in ubije celo jajce z rumenjakom in beljakom vred. V dveh, treh dneh se večidel ozdravi bolezen. Tako zagotovlja dohtar Billard. — Čeravno bi ne podpisali tega zagotovila, ki preveč obeta v ti hudi morivki, vendar priporočamo materam, naj storijo kakor dr. Billard svetuje, dokler jim ne pride zdravnik na pomoč.

Ozir po svetu.

Koliko vaga naša zemlja?

Gosp. Baily, predsednik zvezdogledne družbe londonske, si je 6 let noč in dan prizadeval zvediti težo naše zemlje. Prostorno sobo je imel nalaš za to preiskovanje, v kteri je bilo vse polno različnega orodja. Poglavitno orodje je bilo zemeljna vaga — majhna stvarica in priprosta na videz, tako-le napravljena: Dolga pa tanka šibica je bila v sredi obešena na enojni svilni (židni) nitki; na vsakem koncu je visela lahka kuglica, tako da je vaga mirna popolnoma ravna stala. Da nobena reč vage ni premaknila, jo je imel v stekleni (glažovnati) posodi tako zaperto, da ni mogla ne najmanjša sapica zraven. Gospod Baily je leto za letom sedel pri ti vagi, skušal z nitkami in kuglicami, z drobno-

gledi (mikroškopi), zrako-, gorko- in vlagomeri, je rajtal in rajtal, pisal in prevdarjal, si na vso moč glavo ubijal, dokler ni zvedil, kar je iskal. Le 18 mescov je potreboval, da si je pripravil vse, kar mu je bilo za njegove preiskave potreba; 1300 drugih skušinj je mogel popred doveršiti, preden je začel vaganje zemlje. Po 6letnem trudu je zvedil, kar je iskal, in je mogel svetu razodeti, kar pred njim še nihče ni tako natanko povedal. V Bailly-ovih velikih bukvah stojí odgovor na vprašanje: koliko vaga naša zemlja? s to samo verstico zapisano: G = 5, 6747, to je: gostoba naše zemlje znaša 5,6747, ali z drugimi besedami: naša zemlja je 5krat in $^2/_8$ bolj težka kakor bi bila, ako bi bila skozi in skozi vodena. Če hočemo s številkami povedati težo naše zemlje, moramo reči, da vaga 6,062.165,692,211,410,488,889 ton po angležki vagi (angležka tona tehta po našem 20 centov). Ker pa morebiti nezna vsak naših bravcov s številkami zaznamovane teže izgovoriti, mu jo zapišemo z besedami: šest tavžent in dva in šestdeset trilijonov, sto in pet in šestdesettavžent, petsto, dva in devetdeset bilijonov, dvesto, enajst tavžent, štir sto in deset milijonov, štir sto, osem in osemdeset tavžent, osem sto in devet in osemdeset ton.

Prebivavci naše zemlje.

V bukvah, ki jih je nedavnej dal C. F. W. Dieterici v Berolinu na svitlo pod naslovom: „Die Bevölkerung der Erde“, se bere, da na celem dozdaj znanem svetu prebiva okoli 1288 milijonov ljudí. Po stari Blumenbach-ovi razdelitvi, ktera vse ljudí na svetu v petero rodov (Racen) razverstuje, je med temi 1288 milijoni

369 ljudí kavkaškega rodú,
522 „ mongoljskega „
196 „ etiopiškega „
1 „ amerikanskega „
200 „ malajskega „

To je Dietericova razdelitev ljudí po pervotnih rodovih; mi Evropejci (272 milijonov) smo izvirki kavkaškega rodú.

Po veri razverstuje Dieterici prebivavce naše zemlje tako-le:

1. kristjanov (katoličanov, luteranov, gerkov) je 335 milijonov, tedaj nekoliko čez 25 od 100 ljudí,
2. judov 5 milijonov,
3. ljudí azijatiških vér 600 milijonov, tedaj 46 od 100 ljudí,
4. mahomedancov 160 milijonov tedaj nekoliko čez 12 od 100 ljudí.

Vendar pravi Dieterici, da te številke niso do pičice gotove, ker vsak lahko razume, da iz vseh kosov sveta ni lahko zvediti števila ljudí po veri.

Vraža.

Povest za poduk in kratek čas.

(Dalje.)

IV.

Noč preteče in nov dan se zarí. Domači zajčki začnejo svoje votline zapušati in se po najlepšem in nježnem zelnatem perji pasti, ki je še s ponočno roso prepeto. Muhe začno okrog ferčati in po sončnatih krajih skitati. Bčelice brenčijo od razcvetene cvetlice do cvetlice in si naberajo sladkega medú. Mravlje tekajo po svojih stezicah kar morejo spešno, kakor da bi se kakega sovražnika bale. Res, vse se giblje, vse se veselí lepega jutra, samo vasčani v D...h žalujejo in klaverni in s pobešenimi očmí okrog lazijo. Možje, posebno pa tisti, ki so včeraj pri županu zastran zvonjenja vremenu na vso moč razsajali, so bili domá. Žen, otrok in priletnih mož je stalo cele trope pred županovo hišo, stegovali so se in skoz okna lukali v stanico, da bi zvedili, kaj se ondi godí. Neki komisar je bil namreč zjutraj zgodaj z nekoliko žandarmi prišel, in je starega Dušaka zapreti dal. Zdaj je Dušak pri županu, kjer ga zaslišujejo in njegove izreke od konca do kraja v zapisnik zapisujejo.

„Jez bi ne hotla na Dušakovem mestu biti“, je djala neka mlada vasčanka z otrokom na ročji.

„On se pač tega ni nadjal, in če se ravno zavoljo tega ne zgane, al njegova uboga žena“, se stara babica oglasi, „se joka in tarna domá, da se je Bog usmili. Uboga Katra, kaj je mogla na svoje stare dni doživeti!“

„Tega bi jez nikakor ne terpela“ — se oglasi neka teršata delavka. „Če bi mi župan moža zaperl, obljubim, da mu vse okna pobijem“.

„Pri moji veri, jez bi mu očí iztaknila“ — pregovori mlada vasčanka.

„Počasi, babele!“ — zarenči neki siv možak — „če bi ve tako delale kakor govorite, bi se vam ravno tako godilo, kakor staremu norcu Dušaku“.

„In kaj hudega je on storil?“ — ga stara babica popraša.

„Neumno vprašanje!“ — ji starček nevoljen odgovorí. „Predstojniku se je zoperstavljal, in nas po svoji neumnosti ob zvonik pripravil. Vraža neizrečeno velika je, vremenu zvoniti, kar nikomur nič ne koristi, tem več škodije, po gibanji zraka, ki ga mahanje zvonov napravi, se hudo vreme ne odžene, ampak privabi“.

„To je pa le zato storil, ker je stara mati Marjeta vasčanom dostikrat že svetovala“ — mu delavka odgovorí.

„Marjeta je copernica, ki zasluži, da bi na germadi zgorela“ — ji bergljez godernaje odreče.

„Jez sem tudi te misli“ — se neki mlad jezičnik oglasi, ki je zraven nekdanjega vojšaka stal. — „Mi možje moramo vendar bolj vediti, kakor neumno ženstvo“.

„Boš jezik deržal za zobmí, ti fergolin neumni ti! — Kje je kakošna metla, da temu fantalinu prav pleča nakrišpamo, da bo zvedil, zakaj jezik brusi“. — „Ti jezičnik nemarni ti!“

Tako so ga jele babele v enomer grajati, in so se proti njemu zaganjale, fantè se je pa urno za invalidov herbet vstopil.

„Tiho, tiho ženstvo!“ zareží stari vojak, in z bergljo jim zažuga, če bi hotle čez fantalina planiti.

Težko da bi mu bilo to prizadevanje po sreči izšlo, če bi se ne bile ravno takrat dvorišne vrata odperle, ko so hotle babe čez fanta planiti, in bi se voz z lojtrencami, na kterem je sedel stari Dušak z dvema žandarma, ne bil prikazal. Pred vozom je bil Janez, poljski županov hlapec, ki je starega sirca z gajžljo dervil, da bi merha bolj urno tekla.

Mladina letí v tropah za vozom, in ko je voz komaj na konec vasí priderdral, mu pride Dušakov Jurče bled in vès upehan naproti.

Vjetnik je želel par besedic s svojim sinom govoriti.

Voz se vstavi, in ko se je mladi Dušak vozu približal, mu vjetnik priporoča in pravi: „Jurče, pojdi in pozdravi mater, in če nočeš, da bi te moja prekletba zadela, si izbij iz glave hčer tistega, kteri je moje nesreče kriv. Zdaj pa z Bogom, saj se bova zopet kmali vidila!“

Stari Dušak ni več druzega govoril. Janez je na ukaz stražnikov sirca sopet pognal, in kmali potem se je voz za vogel neke hiše skril.

V.

Prav neprijazno vreme je bilo. Dež je lil scurkoma. Vihar je razsajal strašno, majal in tresel je vrata in okna, kakor da bi bil konec sveta, vmes je pa tudi treskalo, da je bilo groza.

Ta dan — skor en teden potem kar je bil stari Dušak v luknji — je sedel župan sopet v svoji zadnji sobi, pa danes ne sam, ampak v družbi tistega moža, kterega bi bil že davnej rad za svojega seta imenoval. Danes je on zopet

Barbko snubit prišel in župan mu jo je obljubil, al Barbke ni vprašal, ali ga hoče ali ne.

„Moja skerb bo to. Ona se mora moji volji udati in si mladega fantalina iz glave izbiti“ — je župan resno pregovoril, ko ga je njegov prihodnji zet za Barbko prosil. „Kar je stari norec zapert, se ne prikaže njegov sin več v mojo hišo, kar je meni tudi prav všeč, zakaj od tega časa, kar se je njegov oče z menoj sperl, ne bo Barbka nikdar njegova žena“.

Ta čas, ko je župan svojo hčerko v zadnji sobi drugemu zetu obljubil, je bila Barbka pred vratmi, in je vse slišala kar se je v sobi govorilo. Ko se je v sobi začelo od druzih rečí govoriti, se je proč pobrala, in se v svojo spavnico zaperla; vsede se žalostna na stol in vsa iz sebe le premišljuje, kaj bo iz tega.

Barbka je bila kakih sedemnajst let stara, kaj zalega obraza in čedne postave; sicer je bila živa in urna kot fertavka, — danes pa vsa klaverna in pobita.

Ne dolgo pred je bila Barbka delj časa v mestu pri svoji že priletni teti, kjer se je mestnih navad v noši, govorjenji in v obnašanji močno navzela. V tem se je od drugih deklet njenega stanu precej ločila; zavoljo tega so ji bile ene nevošljive, druge so jo pa celó sovražile. Barbki ni bilo zato dosti mar, ampak vêdla in lišpala se je, kakor se je v mestu naučila. Ravno tako pridno je tudi svojo spavnico čedila in lepšala. Le v enih rečéh je bila podobna svojím prijatlicam, v kterih jih je pa še skorej prekosila, to je, v strahu pred duhovni, in pa v vražah. V D—h so imele vasčanke že staro, in djal bi, nerodno navado, da so si ob dolgih zimskih večerih, ko so prele ali perje trebile, rade od duhov in strahov pripovedovale. Barbka si je vse povedke zapomnila. Zato se je pa tudi od mladih let duhov strašno bala, in mati Marjeta, s ktero se je pozneje soznanila in ktero so vražni ljudje zlo obrajtali, ji je ta strah še bolj v serce vtepla. — Vsled tega dobi Barbka tako zaupanje do babúre, da jo v vseh rečéh za svèt popraša. Za terdno tedaj sklene, očetu vkljub, da ji namenjeni ženin ne bo nikoli njeni mož. Akoravno jo je bil oče vdovcu že obljubil, je ni skerbelo to, kako se bo starca rešila, ampak le to ji je življenje grenilo, da nje šribarček, kar je njegov oče zapert, se ni prikazal nikoli več, pa tudi ni od sebe nič vediti dal. To jo je čez vse žalilo.

„Je morebiti zastran tega na me hud, da njegov oče v luknji sedí, ali me pa več rad ne ima, in me misli pustiti? Tega se moram prepričati, naj velja kar koli hoče. Al kdo me bo pa tega prepričal? Nihče drug kakor mati Marjeta! Saj mi je vedila še vselej svetovati, mi bo pač tudi zdaj. Kar k nji grem“.

Te besede izgovorivši kviško skoči, se zavije v neko ogrinjalo in si ga ob enem čez glavo potegne. Dan se je nagnil in že se jame mračiti, ko se Barbka od doma podá. Hitro šine ob vertnih plankah, preskoči nektere luže, in teče proti borni in že nekoliko poderti bajti, kjer razkladavka sanj stanuje, že konec vasí.

Majhna lampica je berlela na okrajniku pečí tako slabo, da so nje svit lunini zraki, ki so se skoz ozko linico — okno imenovano — v bajtico razlivali, močno tamnili. Tukaj se vidi razhrebana ilovnata stena, strohljena miza, dve borne podnožnici, v kotu slaba postelja, nad njo polica, kakoršna se navadno po kmetih nahaja, in na ktero se posoda in druga hišna šara postavlja.

Iz vseh tukaj naštetih lepotij Marjetine bajte bi pač nihče ne mislil na početje stare babúre. Še burkelj ni bilo viditi, na kterih copernice skoz dimnike jezdarijo. Le rože so dišale v sobi, ktere je mati Marjeta rada nabirala.

Ko Barbka v bajto stopi, je Marjeta na nizkem stolčku zraven pečí čepela. Sedela je tiho in vsa zamišljena; nje od luči rumenkasto razsvitljeno obličje je bilo bledo, vpadeno in skorej da merliču podobno. Res prav neprijeten je bil nje pogled; iz zlo vpadenih gub in nagerbančenega obraza se je bralo, da je babela že prav stara kost. Nje obleka, po šegi že davnej pretečenih časov, je bila vmazana in razcapana, in take podobe, da ni bilo spoznati, je li možkega ali ženskega spola.

Barbki so bile znane navade stare Marjete, nje razkladanje sanj in tako dalje; mislila si je tedaj, da ji morebiti ne bo všeč jo nadlegovati ravno zdaj; zato mirna postojí, in ko babúra začne gibati svoje stare kostí in se v Barbko ozrè, proti nji stopi in ji „dober večer“ voši.

„Bog te sprimi, punčika“ — jo stara Marjeta nagovorí ter ji svojo suho roko prijazno podá in ji drugo prukico zraven sebe ponudi. Ko se Barbka usede, začne prerokinja govoriti in pravi: „No, gospodična, kaj novega, kaj bi rada?“

Barbka ji pové natanko vse, kar se je poslednje dní zgodilo, in ji ob enem razodene, da je v veliki skerbih zavolj svojega šribarčka, in jo prosi, naj ji povej, ali jo še ljubi ali ne.

„Lej, lej! stari Dušak sedí v luknji ravno tam, kjer sem jez pred enimi dnevi bila, in to bo Jurja gotovo močno žalilo — ji babúra odgovorí, ki je popred Barbko mirno poslušala. „Tvoj oče, ljuba moja, je čmeren mož in nima usmiljenja proti nikomur. Njegove hudobije proti meni tebi nočem povračevati, ampak rada ti storim, kar me prosiš; toda tudi moraš storiti, kar ti porečem“.

„Le natanko mi povejte; vse bom rada storila“.

„Ne govori, ljuba moja, tako prederzno“ — ji babúra v besedo seže — „morebiti boš drugači mislila, kadar moj odgovor slišiš“.

„Mati, vi niste bili nikdar zaljubljeni, torej tudi ne veste, da ljubezen nobene zapreke ne pozná“.

„Aj, aj, kako moreš misliti, da jez nikoli ljubila nisem!“ — se ji babše začudi. Glej to teló, ki ga zdaj cape pokrivajo, je bilo njega dni belo kakor sneg, in mladi fantje so tišali vseskoz za menoj. Pa pustive to. — Povej mi raji: ali te je volja necoj o polnoči na pokopališče (britof) iti in tam na grobu nekega človeka, ki se je sam umoril in ki v kotu pri zidu počiva, svojega ljubčeka pričakati? Če se ti ne prikaže po trikratnem klicu v eni uri, naj ti bo gotovo znamenje, da te ni pozabil, ampak da kmali pride k tebi. Če se ti pa prikaže, vedi, da je le njegov duh, ki pride k tebi po slovó.

Pri teh besedah obledí Barbka kot zid, straha koperni in se trese kot šiba. Misli in misli, kaj naj bi storila, — ljubezen se bojuje s strahom, — poslednjič vendar le sklene se o polnoči na pokopališče podati, naj se ji že zgodi kar koli hoče.

Vedeževavka jo poduči, kaj ima na pokopališču storiti, in slovó od nje jemljaje ji voši „dobro srečo!“

Komaj pa je Barbka sobo zapustila in duri za seboj zaperla, se začne babúra na vse gerlo krohotati ter reží tako-le: „Le pojdi neumnica le, in pogini. Punčica si v očesu tistega človeka, ki je meni že veliko hudega naključil. V Tvoji nesreči naj prejme zdaj plačo za to, kar je proti meni pregrešil. Zlod naj te vzame“.

To izgovorivši se stisne babúra kakor klopčič v kot in godernja še nektere nerazumljive besede.

(Dalje sledí.)

Slovstvene rečí.

Odgovor.

V 34. listu letošnjih „Novic“ sem bral, da je unidan gospod prof. Miklosič iz Dunaja v Ljubljano bil prišel in je nekaj gospodov v škofijo povabljenih bilo, da so se posvetovali o našem slovniku: kaj in kako.

Kar se je v tem zboru od mojega slovensko-nemškega slovnika govorilo, utegne marsikomu krive misli do tega dela obuditi, in torej menim, da je treba, kar to tiče, odgovor dati, ter sledeč:

1. Naš jezik je tako stvarjen, da se mora z njim tudi v slovniku, po mojih mislih, malo drugač ravnati, kakor z drugimi evropejskimi jeziki; zakaj to, ne morem tukaj ob kratkem povedati.

2. Moj slovensko-nemški slovnik, ki se že dodeluje, ni nobena etimologična osnova v pravem pomenu, ampak družinstvena je, in ko sem predlanskem besedo „mreti“ za pokušnjo v „Novice“ bil dal, se je že tistikrat vsak lahko prepričal, da beseda „mreti“ v pravem pomenu ni nobena korenika, ampak glava precej velike družine je. To družino vkupaj djati se mi je potrebno zdelo, ker tako se pomen posameznih besed veliko bolj pokaže, in se vidi, kako se je družina namnožila. Samih besednih litanij nisem hotel in jih nočem delati, ker slovnik mora tudi osnovo jezika in ne le pomen posameznih besed, kar se po ti poti dá, pokazati. Iz pervih korenik pa nisem skorej nič izpeloval, in gospod dr. Miklosičeve „Radices linguae slav.“ niso pri mojem delu za nobeno rabo, da si ne tajim, da sem tudi kazal na kako koreniko, kjer sem jo vidil, pa še raji na pervotni pomen kake poglavitne besede, če tudi perva korenika ni, ki pa zlo razjasnuje posamezne imena in prislovke, in marsikakošna beseda, ki je dozdaj za ptujko veljala, se je potem verla slovenka skazala, kar bi se drugač ne bila mogla. Če je tudi res, da korenik veliko besed ne vemo, vendar pri družinstvenih glavah to ni tako, in celó malo besed je, da bi se v nobeno družino djati ne dale. Kar je pri mojem neizrečeno težkem delu najtežje bilo, to je bilo varovati, da ravno tiste besede v več krajih ne stojé. Kako sem to dosegel? Tako, da sem družinske ude, s svojimi mlajši, kjer v abecednem redu niso stati mogli, drugam, pa povedal, kam postavil, na pristavo: krave past itd., to je, v svoj abecedni red. Po tem takem je zdaj v mojem slovniku malo dvakrat stoječih besed, in kar to tiče, je moj slovnik le za malo troho večji. Kar ga malo pomnoži, so glagoli s predmeti (Zeitwörter mit Präpositionen), ki sami tudi pri družini končno stojé, in vsak spet v svojem abecednem redu. To se mi je za pomena voljo potrebno zdelo, ki se v tem redu bolj razjasnuje, se pa tudi lahko opustí, če bi to vsi za bolje spoznali.

3. Moj slovensko-nemški slovnik ni čisto nič ne enak ne podoben Jarnikovemu etimologikonu. To Jarnikovo delo, tistikrat hvale vredno, ni noben slovnik, ampak le poskušnja je, kakor tudi sam pravi, iz nekaj korenik sorodne imena in besede izpeljevati. Da sem iz Jarnika, kar je za moj slovnik rabljivih besed, vzel, poterdim, — al osnove njegove ne.

4. V mojem slovniku se vsaka beseda lahko najde, kdor kak slovnik rabiti zná.

5. Nektere družine so zlo bogate, pa vse imena so v abecednem redu. Kjer je bilo treba kaj prestaviti, se je to zgodilo z njegovim vodjem v drug abeceden red.

6. Ptujke, kar jih je pri nas celo navadnih, sem tudi v slovnik vzel, pa vendar malo, in pristavil „ptujka“.

7. Izmislil si nisem nič besed, ampak vse so nabrane. Kar sem jih sam slišal, vem da so resnične; kar sem jih od drugih dobil, so možje, da se na-nje smem terdno zanesti; kar sem jih iz Murkota, Janežiča, Drobniča, iz „Novic“ vzel, upam, da niso izlagane ali izmišljene. Veliko besed je, ki se vé da niso povsod znane, pa v slovnik po pravici gredó. Večidel je pri tacih pristavljeno, kje da se govoré, dasiravno ne vselej vas in kot, ampak ali „OK. UK. Ik. Kr. Gr. Steyerm., Kärnt. etc.

8. Moja največja skerb je bila glagole v pravi red djati, in upam, da sem to tako zmešano reč večidel prav dogotovil. Na Notranjem so zelo navadni frekventativi glagoli „hodevam“, „pijevam“; tudi ti pridejo še v slovnik s pristavkom, kje da so v navadi.

9. Moj slovnik utegne malo večji biti od nemško-slovenskega. Imam veliko gradiva; skoraj vsa botanika in živalstvo je v njem. Pa še prosim, kdor kaj prída ima, naj mi berž ko berž pošlje, besede, prislovice itd. naj je že imam ali ne, ker ne morem povedati kaj že imam kaj ne; slovniki pa se pogostem ne natiskujejo. Upam, da velik zaklad našega slovenskega jezika bo vkup.

Da bojo naši zanamci še kaj imeli popravljati, se ve da; pa tudi upam, da večidel je moj slovnik tak, da popravljati veliko ne bo treba, mar bolj dodavati.

Zalokar.

Glasi o cesarskem ukazu,

ki določuje učbeni jezik v različnih deželah našega cesarstva.

V 34. listu „Novic“ smo razglasili ukaz slavnega ministerstva, po kterem so presvitli cesar dodelili v gimnazijskih šolah domačim jezikom različnih narodov avstrijanskih tisto veljavo, ktera je sama po sebi naravna, za boljo razumnost mnogoverstnih šolskih naukov koristna in za omiko živih narodnih jezikov potrebna; — ob kratkem rečeno: „quod aequum et salutare, vere dignum et justum est“.

Da je ta cesarski ukaz bil z neizrečenim veseljem sprejet po vseh deželah našega cesarstva, kjer domači jezik dosihmal ni imel dostojne veljave, je gotovo, in sam vradni dunajski časnik „Wien. Zeit.“ zagotovlja to, rekoč: „Ukaz c. k. ministerstva za bogočastje in nauk, po kterem ni več treba, da bi se gimnazijski nauki v nekterih deželah v predpisanem nemškem jeziku učili, se je tukaj povsod s serčnim veseljem sprejel, ker od ene srani zadostuje globoko občutljenim praktičnim potrebam, od druge pa očitno razodeva, da ministerstvo želí kolikor je moč národnim posebnostim vsake dežele vstreči in jeziku vsakega naroda in njegovemu slovstvu po pravični vagi odvagati njegove pravice. Zlasti na Ogerskem, kakor se enoglasno v vseh tamošnjih časnikih bere, je bil ta ukaz z veliko zadovoljnostjo pozdravljen“.

Tako piše vradni dunajski časnik, in poterdil bo za svojo stran vsak, da je časnik ta le čisto resnico pisal, ko je rekel, da je bil omenjeni ukaz povsod prevesela novica.

Berž potem pa, ko je bil važni novi ukaz oklican, so se slišali tù pa tam posamni glasi (zares, čuvikanje krokarjev med milim slavčkovim petjem!), da omenjeni ukaz veljá edino le ogerski deželi, kakor da bi drugi narodi ne bili vredni in njih jeziki ne zmožni tega cesarskega darú, in, čeravno v ministerskem ukazu ni ne besedice od takega predstva, je osupnila vendar ta govorica vsakega pravega domoljuba, kteri v zadovoljnosti vseh avstrijanskih narodov terdno srečo Avstrije iše. Al gori omenjeni sostavek v „Wien. Ztg.“ je pregnal prazni strah.

Komaj pa se je uleglo to, so začeli nekteri nemškutarski časniki po svoje tolmačiti cesarski razglas in mojstrovati ministerstvo, da ni pomislilo, kaj je velelo s to prenaredbo v gimnazijah. Repenčiti so se začeli, kakor da bi v tem ukazu šlo za reč, ktera se ima še le v zmislu „eines einigen Deutschlands“ presojevati, ne pa kakor že gotova stvar „eines einigen starken Oesterreichs“ praktično dognati. Preden je sl. ministerstvo presvitlemu cesarju to prenaredbo nasvetovalo, je gotovo dobro preudarilo: ali je mogoče tudi to izpeljati, kar bode novi ukaz veleval, — in ni se motilo ne, kakor vi mislite, kteri menite, da brez nemškega jezika ni na svetu izveličanja. Mi drugi nismo tako sebični kakor ste vi, in radi damo, kar vam gré. Mi dobro vemo, da „kolikor kdo jezikov zna, za toliko človekov on veljá“, — mi dobro vemo, da jezik visoke naše vlade je nemški, — da značaj vsakega bolje omikanega Avstrijana je znanje nemškega jezika, — da v nemškem jeziku imamo velike zaklade vsakoršne učenosti in da radi zajemamo iz nemških bukev in časnikov, kar nam tekne za poduk in kratek čas, — al tudi mi nasproti od vas terjamo, da ste

drugim nenemškim narodom pravični in da nam niste nevošljivi, ako nam vlada pravíco skazuje, brez ktere se noben narod ne more povzdigniti na višji stan omike, in da se tudi vi, ki med nami in morebiti od nas živite, učite naš jezik. Tako bo na obé straní prav.

„Triest. Zeit.“ v svojem 200. listu od Ogrov, Poljcov in nas Slovencov naravnost terdi, da se novi ministerski ukaz ne dá izpeljati v teh deželah, ter pravi: „od kod dobiti ogerskih, poljskih in slovenskih učnikov?“ in v nekem poprejšnem listu se je „aus Krain“ še reklo, da tudi „bukev v slovenskem jeziku za učenje važniših gimnazijskih naukov ni“.

Ogri in Galicijani bojo že sami svojo reč branili, ako jim bo drago; mi le za slovensko stran na to zabavljico danes le to rečemo, da slovenska zemlja je rodila obilo mož, ki ravno zdaj po različnih gimnazijah našega cesarstva šolsko službo dobro opravljajo; pomanjkanja sposobnih učnikov tedaj pri nas ni, in, kakor se kaže, ga tudi ne bode; pa tudi možje druzega slovanskega rodú se naučijo kmali slovenski jezik tako, da so v stanu v njem učiti šolski nauk. Učnik porodoslovja v slovenskem jeziku v Ljubljani, rojen Moravčan, nam je živa priča.

Da bukev za vse nauke še nimamo, je res, al nimamo jih zatega voljo ne, da bi jih ne mogli spisati, ampak le zato jih nimamo, ker jih v šolah dozdaj niso potrebovali. Naš častitljivi slovenski jezik je že tako omikan, da pišemo vse v njem, kar piše Nemec v nemškem, Francoz v francozkem, Lah v laškem itd. Ali smo vam še kaj dolžni ostali, da nismo mogli spisati v svojem jeziku? Ali postave, ki jih razglaša deržavni nemški zakonik, ne razglaša tudi slovenski? Ali ne pišemo tudi mi v časnikih vse, kakor vi? Ali nismo že imeli učnikov pravoslovja v slovenskem jeziku? Ali se ne razlagajo vsi zdravilski nauki (fizika, kemija, anatomija itd.) v živinozdravilski šoli po slovensko? Ali niso v teh naukih pisane in na svetlo dane slovenske bukve tako dobre kakor nemške? Ali se ne razlaga že več let botanika v slovenskem jeziku?

Kdor tedaj terdi, da ni mogoče v slovenskem jeziku vsega razkladati, kar je v šolah potreba, ali ne vé kaj imamo in kaj premoremo, ali pa nalaš krivo govorí.

Toliko dozdaj. Gotovo se bojo še drugi oglasili o tej prevažni zadevi.

Ali se bo pa dal novi ukaz povsod že jutri izpeljati? to je drugo vprašanje. Mi nismo utopisti, in mislimo, da je zadosti, ako se le povsod, kjer ima novi ukaz veljavo zadobiti, resno prične nova naprava. Da to, kakor se dozdaj pri nas v gimnazijah učí slovenski jezik, ker se le gramatika gode in berila kramljajo, ni zadostno za praktično izučenje bogoslovcov, gimnazijskih učnikov, pravoslovcov, zdravnikov in uradnikov, kakor jih dežela potrebuje, je jasno kot beli dan, in „hinc illae lacrymae“, ki jih prelivajo poredoma vsi tisti, ki tožijo in milujejo, da — slovenski jezik še ni dosti omikan in da ni za nobeno rabo. Kako če biti, ako ga zmiraj le odbijate in stavite v kot?!

Dopisi.

Iz Ormoža na Štaj. 26. avg. Vse se je zboljšalo, od kadar nas je ljubi dežek okreval; že je bilo vse pobito in poparjeno; ljudje so jeli bolehati za grižo, merzlico in legar. Sadja skorej ni nič, razun nekaj sliv. V vinogradih ne bo veliko pričakovati, k večemu polovica lanskega pridelka; tudi je težko kaj izverstnega upati, kajti je veliko bilo tersja pozeblo, potem pa smola, pikec, tudi plesnina se je grojzdja ne le na brajdah, temuč tudi po goricah bolj obširno lotila; tudi tam pa tam brez toče ni bilo. Ako bi utegnila jesen ugodna biti in se bo s posebno pazljivostjo in skerbnostjo ranjeno in nezdravo grojzdje ob času tergatve odbiralo, bi pa se moglo tudi prav sladke kapljice pridobiti. Iz tega vzroka je vinska cena precej poskočila; lansko do 80, predlansko pa še čez 100 zlatnikov štertinjak. Pridelki so okoli Radgone dosti boljši kot tù okoli Ormoža, posebno je tam ajda kaj lepa in velika; zato je tudi žitni kup bolji kot tù. Lani sem dal v jesen na travniku jame skopati, in letos v sprotletji čez 50 sliv saditi, — nekteri so rekli, da sliva ljubi zavetje in da na prostem kraju noče rasti; jaz jim ne verjamem, akoravno sem prepričan, da jih blizo polovice ne raste, jih pa dam z drugimi nadomestiti, akoravno je sliva resnično prav termasto drevo. — Železnica, se govorí, bo še le 15. ali 18. oktobra za občno rabo. Imajo pa še zares mnogo dela tù na kolodvoru, in si ga sami znajo najti, zakaj na nekterih krajih so že drugokrat podzidovje razderli in ga zopet zidali. Vedno je bilo delavcov premalo in plača slaba, — tudi se niso poganjali družbeniki, kteri nek okol 10 milijonov dnarja na Francozkem izposojenega imajo, so pa ga zavoljo boja na Laškem nevedno in pičlo dobivali. Tako mi je neki gosp. inženir pravil. Jančar.

Iz Št. Vida nad Ljubljano 28. avg. V četertek, to je, 25. t. m. je bila ljudska šola te fare sklenjena. Od veliko šol sem že v „Novicah“ bral, da se je mladína pri poslednji skušnji dobro obnašala in poslušavce z radostjo navdajala; al od te fare še nikoli ne ene čertice slišati ni bilo. Pa ne, da bi zavoljo tega kdo mislil, da Št. Vidska šola ne stoji z drugimi dostikrat že pohvaljenimi v eni versti. Sicer se pravi „hvala komur hvala gré“ — pa vendar Št. Vidška šola se še ni nobene očitne pohvale zveselila. Naj mi toraj ne zamerijo tamošni gospodje, da jaz o letošnji preskušnji nekoliko opomnim. — Okoli devete ure se je šolska mladina zbirati začela, in potlej se v cerkev k sv. maši podala. Po dokončani sv. maši se je pa očitno izpraševanje začelo. Res da, veselje je bilo poslušati, kako da so šolarji odgovarjali in šolarce. Manjši so dobro brali slovensko, bolj odrašeni pa tudi nemško; tudi računstva so se jako naučili; keršanski nauk so znali, da je bilo veselje; hvala častitemu gosp. učeniku Št. P.; lepopisi so bili sosebne hvale vredni; lahko rečem, da jim jih je na kmetih malo boljših. H koncu preskušnje so preč. gosp. fajmošter Blaž Potočnik posebno pridne šolarje in šolarce očitno pohvalili in z lepimi bukvicami obdarovali; ne tako pridne pa opomnili, naj bojo vprihodnje pridniši. Vse hvale vredna učenika gosp. Št. P. in gosp. Fr. Volčič sta tudi mladino opomnila, naj o vakancah pridna bode itd., in večkrat bukvice v roke vzame, da ne pozabi, kar se je naučila. Nazadnje so vsi šolarji in šolarce prav lepo slovensko pesemco zapeli in „z Bogom“ rekli šolskemu poslopju.

Lovre Bergant.

Iz Ljubljane. 30. dan p. m. in 1. dan t. m. je komisija, ki čuje nad obdelovanjem našega močvirja (mahú), obhodila vse kraje tega zemljišča, da je presojevala; ktere kraje je treba še požigati, ktere pa ne, in je ob enem zasliševala posestnike njih. Gospod Mih. Ambrož, ki je v imenu kmetijske družbe ud te komisije, je po dokončanem opravilu popisal družbi, kar je komisija v tem zvedila. Zanimivo je slišati, da veliko posestnikov močvirnega zemljiša iz okolice ljubljanske, iz Brezovice, Loga, Bistre, Barovnice, Presarjev, Rake, Goričice, Podpeči in še drugih krajev ima svoje njive in travnike že večidel tako obdelane, da so sami rekli, da jim ni več požiganja treba; v mnogih krajih, kjer je zgornji mah že popolnoma požgan, gnojijo polje že z gnojem. To je pač veselo slišati, ker od ene straní spričuje to, da gospodarji zapopadejo umno obdelovanje močvirnega sveta, ktero le to požiga, kar se v pepél premeniti mora, — od druge straní pa se tudi tisti, kterim je dim ljubljanskega mahú groza, potolažiti morejo, da ta dim ne bo večno terpel. — V četertek so Njih eksc. deželni gospod poglavar bivšemu mestnemu kasirju gospod Antonu Knobloh-u slovesno izročili zlati križ, ki so mu ga presvitli Cesar za 46letno hvalevredno spolnovanje njegove službe milostljivo podelili. — Še zmiraj se

veliko govorí od davkarja, kteri je unidan, ko je v mestu K— več let cesarsko davkovsko kaso kradel in ko ni mogel več iz zadrege, sam prišel v Ljubljano in se zatožil gosp. predsedniku deželne sodnije; rekel je nek, da večino okradenega zneska, namreč 34,870 gold., je zastavil v loterijo, s ktero, ker je že enkrat 8000 gold. iz loterije potegnil, se je mislil rešiti iz zadrege; — al mati Fortuna mu ni hotla več biti mila pomočnica! Od cesarskega deržavnega računstva poslani gospod preiskuje zdaj v K. to homatijo. — 30. dan t. m. smo v Ljubljani spet — že v drugič letos — vidili burjavo, to je, lepo ponočno zarjo. — Po „Laib. Ztg.“ je bil 1. dan t. m. 48 minut po desetih (dopoldne ali zvečer?) majhen potres v Ljubljani.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. 31. avgusta sta bila dva cesarska sklepa razglašena, kterih pervi ustanovljuje, kteri oficirji in kako morejo urlavb dobiti. Oficirji, kteri vzamejo urlavb za šest mescov, dobivajo polovico svoje plače, druzega pa nič; tisti pa, kteri gredo na urlavb za eno leto pa ne čez, ne dobivajo nobene plače. Obojim pa se šteje njih službeni čas naprej in ako bi treba bilo, morajo sopet k svojim četam priti, kadar se pokličejo. — Z drugim cesarskim sklepom se devajo čete, vojaške gosposke in napravo I. in II. armade z dosedanjega vojskenega stanú na pripravni stan.

— Novi minister notranjih oprav, grof Gołuhovsky je pisal vsem deželnim poglavarjem pismo, v kterem po „Frankf. Postztg.“ pravi: Pred vsem se je berž ko je moč z vso pridnostjo lotiti izpeljanja prenaredb v postavodajstvu in gospodarstvu, ktere so bile v cesarskem oklicu od 15. julija t. l. obljubljene, da se pravičnim potrebam in željam narodov ustreže in da se sploh terdno in krepko gospodarstvo osnuje, ktero je enoti cesarstva pa tudi posebnostim posamnih kronovin po mogočosti primerno. Deželni poglavarji naj tedaj skerbno pozvedujejo, kaj je v posamnih kronovinah prava in resnična potreba, in kar pozvejo, naj naznanijo ministerstvu notranjih zadev. Cesarskim služabnikom se priporoča prijazno, rahlo in tako obnašanje do ljudi, ktero vzbujuje zaupanje; kar kdo po pravici terja, naj se mu berzo spolni, in vsega se je varovati, kar bi nevoljnost zbujalo. Cesarskim služabnikom, kteri ne umejo jezika tiste dežele, v kteri imajo službo, se priporoča se ga naučiti.

— Vodstvo dunajsko-teržaške železnice je 26. dan p. m. oklicalo, da od 1. tega mesca se bo spet po vseh postajah ali štacijonih dunajsko-teržaške železnice kakor pred vojsko blago na železnico jemalo.

— Novi bankovci po pet goldinarjev so že med ljudmi. Skoraj tolikošni so, kakor bankovci po 10 gld., podolgoma tiskani, samo obraz Avstrije je nekoliko drugačen kakor na vseh druzih.

Iz Tersta. Obsedni stan, v kterega je vsled poslednje laške vojske naše mesto, kakor tudi cela isterska in goriška dežela bila djana, je bil 24. dan avgusta preklican.

Iz Gorice 31. avg. Danes je bil tukaj bivajoči batalijon krajnskih, teržaških in goriških prostovoljcov razpušen.

Iz Verone. Zavoljo mnogih tolovajstev v okraju Vicence in Belune je dal poveljnik fml. grof Degenfeld 28. avgusta oklicati, da bodo vsacega, kdor se storí ropanja, moritve ali ubijanja z ropanjem kriv, vojaške sodnije sodile po hitri sodbi.

Iz Krakova. „Čas“ piše, da je sila veliko kobilic v Čartkov in njegovo okolico priletelo. Letele so od severa proti jugu, menda zavoljo vetra. Čez Kopčince jih je toliko letelo in v tako gostih trumah, da so bile kakor strašen čern oblak.

Iz Serbije. 23. avgusta so izpustili iz ječe vse, kteri so bili zavoljo večkrat omenjene zarote zoper življenje kneza Miloša zaperti.

Iz Laškega. Še zmiraj ni nič gotovih novíc o laških zadevah. Eni pravijo, da je zbor v Zürich-u že določil prihodnjo mejo Lombardije in da tudi to bode kmalo sklenjeno, koliko dolgá ima sardinska vlada z Lombardijo vred prevzeti; — drugi pa terdijo, da dosihmal zürichški zbor še ni nič dognal, nobenega protokola spisal in nobene verstice podpisal. Kaj je pravo, ne vemo, — to pa je gotovo, da zbor kaj počasi napreduje in da ni še nobenega sklepa razglasil. Verjetno je tedaj po vsem tem, da ta zbor ne bo nič druzega v red djal kakor le zadeve lombardiške, — vsega druzega se bo lotil zbor (kongres) vseh vélikih vlad, kterega potrebo spoznajo že skor vse vlade. Kar je vladni francozki časnik „Constitutionel“ vediti dal, da cesar Napoleon poprejšnih vladarjev ne bo s silo posadil na toskanski, modenežki in parmazanski tron, — in kar se vé to, kar je Napoleon parmezanskemu županu grofu Linati-u rekel, namreč, „naj pové svojim ljudém, ki so ga k njemu poslali, da se nikdar ne bo njih volji z orožjem zoperstavil, pa tudi nobeni drugi vladi kaj takega pripustil“, so Lahi teh dežel židane volje, čeravno je nek kraljica španska poslala pismo do vseh velikih vlad, v kterem se kot Bourbonka zoperstavlja (protestira) zoper odstavo vojvodinje parmazanske tudi Bourbonke. Al kaj bode s tistimi rimskimi deželami, ki se hočejo odcepiti od papeževe vlade, je važno vprašanje. Očeta papeža to zlo žali, da več kot en milijon njegovih podložnih se z vso silo hoče ločiti od njega, in, kakor pravijo, je ta žalost veliko pripomogla k bolezni papeževi, ki ni sicer nevarna, pa vendar taka, da sv. oče še ne morejo na noge. Kralj sardinski še zmiraj ni očitno povedal, da ga je volja pod svoje krilo vzeti Toskano, Modeno in Parmo, ker hoče pred zvediti, kaj mislijo o tem neutralne vlade (angležka, ruska in pruska); zato je 3. dan t. m. toskanski deputacii, ktero je slovesno sprejel, to-le rekel: „Le prihodnje obravnave laških zadev so v stanu dogotoviti to, kar je narodni zbor v Fiorenci sklenil. Po Vaši želji, gospodje moji, bom to pravično reč podpiral pri tistih vladah, na ktere stavite svoje zaupanje, posebno pa pri cesarju francozkemu, ki je že toliko storil za Italijo. Nadjam se, da Toskani ne bo odrekel, kar je v manj ugodnih okoljšinah storil za Gerško, Belgijo in podonavske knežije“. H koncu je kralj pohvalil zmerno obnašanje in edinost Toskancov. — Kar očitne pisma iz Milana govoré, da se sardinsko vojaško ministerstvo pripravlja na vojsko z avstrijansko vlado in da ga v tem Francoz podpera, je menda le pravlica, kakoršnih se dan današnji nahaja na kupe. Gotovo pa je in vsi časniki to poterjujejo, da na Napolitanskem hudo vrè in da se zlo bojé punta, kterega zadušiti bi toliko težje stalo, ker od tistega časa, ko je bil boj med svičarskimi regimenti, tudi med vojaki ne veje dober duh. Napolitanska vlada se po časniku „Indep. Belg.“ sicer pripravlja vladarstvo nekoliko popraviti in ljudstvu dovoliti nekaki deržavni zbor, al ker bojo neki v ta narodni zbor mogli le taki voljeni biti, kteri plačujejo velike davke, bo prišla v zbor le gospôda, in bati se je, da obljuba takega zbora ne bo dosti pomirila napolitanskega ljudstva, ki ima ravno sedaj toliko puntarskih izgledov na laški zemlji.

Iz Fiorence. Toskanski minister za uk, Salvagnoli, je poslal toskanskim škofom pismo, v kterem jim naroča, naj duhovnom očitno naložijo dolžnost, najvišji deržavni oblastniji in temu, kar narodni zbor naredí, podložnim biti in pri vsaki priložnosti resnico učiti, da so katoliški duhovni podložniki te deržave, pa nobene druge, in da veljajo za nje tiste postave in sodnije, ktere veljajo za vsacega druzega deržavljana.

Iz Turina. Telegraf iz Berna naznanuje, da so pooblastenci v Zürich-u poravnali razmere zastran deržavnega dolga, ki ga ima Lombardija Avstriji plačati. To je

bilo v Turinu z veseljem sprejeto, ker je znano, da je Lombardija v tesni zvezi z Avstrijo, kar denarne reči zadeva. Sliši se, da prevzame Lombardija 200 milijonov goldinarjev avstrijanskega deržavnega dolgá.

— Kralj je odgovoril 3. t. m. toskanskim odposlancom, kteri so prišli se njemu poklonit tako-le na njih ogovor: „Samo prihodnje pogajevanja zavoljo uravnanja laških zadev bi mogle spolniti želje toskanskega narodnega zbora. Po njih željah in uterjen s pravicami, ktere mu dajajo želje tega zbora, bo podperal on toskanske zadeve pri oblastéh, v ktere narodni zbor svoje upanje stavi, zlasti pa pri francozkem cesarju, kteri je za Italijo toliko storil. Nadja se, da Evropa Toskani ne bo odrekla, kar je v menj važnih okoljnostih za Gerško, Belgijo in za podonavske knežije storila“. Kralj je pohvalil nazadnje zmernost in slogo Toskancov.

Iz Napolitanskega. Tudi v Napoli se homatije bolj in bolj očitno kuhajo in brati je, da tudi ondi očitno razodevajo želje po enem edinem laškem kraljestvu. Francozki poslanec Bernier je zavoljo tega tudi že svojemu cesarju pisal. Dalje naznanjajo časniki, da se je zdaj za gotovo zvedilo, da so švicarski regimenti, ktere je kralj razpustil, po francozkih podpihavah se spuntali.

Iz Modene. Neki turinsk časnik piše: Slednjemu je znano, da je Mazzini na noge stopil in misliti je, da se je proti srednji Italii obernil. Naša dežela čerti neutrudljivega nepokojneža. Ako mu je lastna koža ljuba, mu svetujemo, se ne na dan pokazati. V naših krajih neče nihče slišati ne od Mazzinita ne od njegovih namenov. Slednji hrepení po pokoju, slednji želí zedinjenje s Sardinijo, nihče pa ne republike.

Iz Rima. 22. dan p. m. je bil v mestu Norcia in njegovi okolici tako strašen potres, da je celo mesto razdjal. Mesto je imelo čez 9000 prebivavcov; 200 jih je podsutih, ostali pa živé pod milim nebom.

— Sliši se, da se papež krepko brani, svoje vojake proti Bolonii poslati.

Iz Nemškega. Iz Berolina. Kralju ni odleglo, temuč njegova moč pojemlje od dne do dne bolj; čisto malo se zavé in vedno leží kakor v neki medlevci.

— Iz Šverina. Kolera v naši okolici hudo razsaja, zlasti po kmetih, kjer se ljudje v sedanji žetvi lahko prehladijo, verh tega pa tudi v jedi in pijači marsikaj pregrešijo; slanina, suho meso, žganje in slabo pivo je že marsikterega spravilo pod zemljo; v eni sami vasí med 110 prebivavci jih je 43 umerlo, tako da so jih mogli iz unanjih krajev priti pokopat. Za gotovo se pripoveduje, da so to azijatiško kugo popotniki, kteri so na ladijah iz Petrograda se pripeljali, v Rostok zatrosili. Najnovejši časniki pišejo iz Meklenburškega: Kolera se še vedno bolj in bolj razširja in davi posebno na deželi, zlasti v vaséh, kjer dostikrat ni mogoče zdravnika dobiti, grozno in strašno. Mnogo grajšin je, na kterih v eni noči po 8 do 10 ljudí umerje; v nekterih kmetiških hišah je vse pomerlo. V eni sami majhni vasí je že čez 30 sirot brez očeta in mater; v nekem mesticu je moglo pred kratkem 20 trug nepokopanih na pokopališču ostati, ker je manjkalo ljudí za to delo. Strašne reči se godé in dasiravno storí gosposka vse, kar le more, je revšina vendar neizrečeno velika.

— V Altoni je pred nekimi tedni nekdo se s terpinčenjem živine pregrešil, kakor se je doslej menda še malokadaj zgodilo. Oderl je namreč živo kozo na meh! Obsodili so ga zavoljo tega za šest mescov v ječo.

— V mesticu Bülow-u je bilo 4. junija t. l. to le z bobnom oklicano: Še enkrat se dá znanje, da se po noči psi ne smejo več okolj klatiti, če ne bo mogel slednji 1 — 3 tolarje kazni plačati. Tudi so prebivavci dolžni čuti, da psi ne bodo na dvoriščih ali v hlevih lajali, zoper kar so se ljudje že mnogokrat pritožili. Ako se tedaj še kaj tacega zgodí, bo plačal gospodar tudi 1—3 tolarje kazni. Čemu so neki psi v učenem mestu Bülowu?

Iz Francozkega. Iz Pariza. „Court Journal“ piše: Marsikdo je krivo mislil, da zadeva poslednje cesarjevo pomilostenje tudi kraljevo rodovino orleansko. Al ona je bila po deželnih postavah izgnana, in cesar bi ne mogel, če bi tudi hotel, nikomur tega rodú privoliti, se na Francozko verniti.

— V več krajih Francozkega je začel krompir sopet letos gnjiti in sicer proti koncu mesca junija nanagloma, torej en mesec pred, kakor druge leta.

— Pisma iz Milana od 19. avgusta govoré očitno, da se sardinsko ministerstvo za novo vojsko za Avstrijo pripravlja, in pravijo, da je začel tak veter iz Pariza v Turin pihati. Na Minčiju so se začeli Sardinci že uterjevati in cela sardinska armada s 70,000 Francozov ima na Laškem ostati v brambo zoper Avstrijo. Prostovoljcov več ne spušajo dam in sardinski kralj še odlaša po toskanski kroni seči, ker menda še ni — pravi čas za-nj prišel.

Iz Španjskega. Bere se, da je kraljica vsem evropejskim oblastnikom protest zoper odstavljenje parmezanske vojvodinje poslala.

Iz Turškega. Sultan je zbolel; pa je že spet zdrav. Ukazal je vse, kteri so bili zavoljo dolgov od 100 do 1000 pijastrov zaperti, izpustiti in 100 tavžent pijastrov še med šolsko mladost razdeliti.

— Iz Carigrada. Prepoved, da se žito in drug živež ne sme iz Turškega voziti v Dalmacijo in proti Horvaškem, je po prizadevanji avstrijanskega poslanca v Carigradu preklicana.

Loterijne srečke:

V Terstu 3. septembra 1859: **88. 87. 82. 11. 28.**

Prihodnje srečkanje v Terstu bo 17. septembra 1859.

Žitna cena

v Ljubljani 5. septembra 1859.

Vagàn (Metzen) v novem dnarji: pšenice domače 4 fl. 82. — banaške 5 fl. 60. — turšice 3 fl. 8$^{5}/_{10}$. — soršice 4 fl. —. — reži 2 fl. 96. — ječmena 3 fl. 43. — prosa 3 fl. 46. — ajde 2 fl. 14. — ovsa 4 fl. —.

Kursi na Dunaji

3. septembra 1859. **v novem denarji.**

Deržavni zajemi ali posojila.		
5% obligacije od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.		70.25
5% nar. posojilo od l. 1854	„	79.10
5% metalike	„	74.50
4½% „	„	65.50
4% „	„	58.—
3% „	„	44.—
2½% „	„	36.50
1% „	„	14.50
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)		
5% dolnjo - avstrijanske	g.	93.50
5% ogerske	„	73.—
5% horvaške in slavonske	„	71.50
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske	„	82.—
Deržavni zajemi z lotrijami		
Zajem od leta 1834 po 250	„	295.—
„ „ „ 1834 petink.	„	295.—
„ „ „ 1839	„	118.50
„ „ „ 1839 petink.	„	111.50
4% narodni od leta 1854	„	109.50
Dohodkine oblig. iz Komo	„	15.50

Druge obligacije z lotrijami.		
Kreditni lozi po g. 100	g.	96.50
4½% Teržaški lozi po 100	„	119.—
5% Donavske parabrodske po g. 100	„	102.50
Knez Esterhazy. po g. 40	„	81.—
Knez Salmove po g. 40	„	40.—
Knez Palfyove po g. 40	„	38.—
Knez Claryove po g. 40	„	36.50
Knez St. Genoisove po g. 40	„	36.—
Knez Windischgräz. po g. 20	„	24.50
Grof Waldsteinove po g. 20	„	25.50
Grof Keglevičeve po g. 10	„	14.50
Denarji.		
Cesarske krone	g.	16.12
Cesarski cekini	„	5.55
Napoleondori (20 frankov)	„	9.40
Souvraindori	„	16.15
Ruski imperiali	„	9.60
Pruski Fridrikdori	„	9.95
Angleški souvraindori	„	11.72
Louisdori (nemški)	„	9.58
Srebro (ažijo)	„	16.¾

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**